

TÜRKİYE'DE POLİTİK KONJONKTÜREL DALGALANMALAR: 1950-2003 DÖNEMİ

Yrd. Doç. Dr. Şennur Sezgin
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

• • •

Özet

Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi iktidar partilerinin yeniden seçilebilmek için ekonomiyi kendi çıkarları doğrultusunda nasıl manipüle ettiklerini analiz eder. Bu çalışmada Türkiye'de bu tür manipülasyonların olup olmadığını 1950-2003 dönemleri itibarıyla analiz etmiştir. Bu analiz, politika çıktıları (büyüme ve enflasyon) ve politika araçlarına (kamu harcamaları, bütçe açıkları, vergi oranları) göre yapılmıştır. Buna göre 1950-2003 yılları arasında Türkiye'de politik konjonktürel dalgalanmalar söz konusudur. Politika çıktılarına göre yapılan analizde ekonomik büyümenin seçimlerden olumsuz etkilendiği saptanmıştır. Politika araçlarına göre yapılan analizde ise, kamu harcamalarının seçim dönemlerinde arttığı, bütçe açıklarının da büyüdüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Politik konjonktürel dalgalanmalar, çok partili siyasal katılım, Türkiye, seçimler, büyüme ve enflasyon.

Political Business Cycle in Turkey Between 1950-2003

Abstract

The theory of political business cycle (PBC) examines how governments try to influence economic condition in order to enhance their chances of being re-elected. This study analyses whether this kind of influence occurred between the years 1950-2003 in Turkey. This analysis can be done according to policy outcome (growth and inflation) and policy tools (public spending, budget deficit, tax rate). This finding showed that, between the years 1950 and 2003, there is PBC in Turkey. Analysis made on the basis of policy outcomes, indicate that economic growth is negatively affected by elections. The analysis with policy tools showed that elections period causes higher public expenditure and larger budget deficits.

Keywords: Political business cycle, multi-party election, Turkey, election, growth and inflation.

Türkiye’de Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2003 Dönemi

1. GİRİŞ

Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi hükümetin ekonomiyi kendi çıkarları doğrultusunda manipüle edip, etmediğini araştırır. Bu konu literatürde dört farklı yaklaşımla ele alınmaktadır. Bunlar fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar, partizan konjonktürel dalgalanmalar, rasyonel fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar ve rasyonel partizan konjonktürel dalgalanmalardır. Bu çalışmada, fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar ele alınıp, Türkiye’de bu tür dalgalanmaların var olup, olmadığı incelenecektir. Türkiye için en uygun model fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar modelidir. Rasyonel konjonktürel dalgalanmalar modeli, fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar modelinden çok az da olsa farklıdır. Rasyonel modelde seçmenler “rasyonel”dir, yani makro ekonomi ile ilgili elde edebildikleri tüm bilgileri beklentilerine dahil edebilmekteler ve bugünün ekonomi politikalarının gelecekteki sonuçlarını anlayabilmektedirler. Bu durumda rasyonel modelde iktidar partileri fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar yaratacak politikaları iktidarlarının sadece küçük bir bölümünde takip etmektedirler (Bu dönem seçimlerden hemen önceki dönemdir). Bu teorik farklılıktan dolayı rasyonel konjonktürel dalgalanmaların tahminleri, fırsatçı konjonktürel dalgalanmalara göre kısa dönemli ve bir defaya mahsus döngülerden ibarettir. Bu nedenle rasyonel konjonktürel dalgalanmalar seçimlerden önceki kısa bir dönemi araştırmak için uygun olmakla beraber tüm seçim dönemini araştırmak için uygun bir model değildir. Biz bu çalışmada Türkiye’de tüm seçim döneminde fırsatçı politik dalgalanmaların var olup, olmadığını araştırmak istediğimizden, rasyonel politik konjonktürel dalgalanmalar amacımız açısından uygun olmamaktadır.

Türkiye için fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar modeli, partizan teori ve rasyonel partizan konjonktürel dalgalanmalar teorisinden daha uygundur. Partizan ve rasyonel partizan modellerde, politik partilerin birbirlerinden farklı ekonomik ideolojileri vardır. Sol partiler daha çok işsizliği

azaltmaya yönelmekle beraber, sağ partiler daha çok enflasyonu düşürmeye odaklanmışlardır. Fakat bu modeller Türkiye şartları ile pek bağdaşmamaktadır. Genelde partizan modeller ABD, İngiltere gibi iki parti sisteminin var olduğu ülkelerde görülmektedir. Türkiye’de ise, partilerin ekonomi politikalarını ideolojik olarak kesin sınırlarla ayırmak pek mümkün değildir. Yani Türkiye’de bazen sağ partilerin hedefi de işsizliği düşürmek olabilmektedir. Yine Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmalarla ilgili çok az olan çalışmalardan Akçoraoğlu ve Yurdakul (2004) ve Sayan ve Breumer (1997) çalışmalarında Türkiye’de partizan ve rasyonel partizan konjonktürel dalgalanmaların varlığını tespit edememiştir.

Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmaların var olup olmadığının incelenmesi bir çok açıdan önemlidir. Her şeyden önce Türkiye’nin son zamanlarda yaşamış olduğu ekonomik krizlerin nedenleri arasında politik konjonktürel dalgalanmaların payının olup olmadığının belirlenmesidir. Eğer Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmalar var ise, ekonomik krizlerin önlenmesi açısından bir çözüm yolu araştırılırken bu durumda göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerle ilgili politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi çok az çalışılmıştır. Bu nedenle bu çalışma bu açığı kapatmayı hedeflemektedir. Gelişmekte olan ülkelerle ilgili çalışmaların zenginleştirilmesi dışında, fırsatçı konjonktürel dalgalanmaların bu tür ülkeler açısından da geçerli olup olmadığının tespit edilmesi de diğer önemli bir husustur.

Bu konu ile ilgili bir temel araştırma sorumuz ve bunu destekleyen alt araştırma sorularımız vardır.

Türkiye’de Politik konjonktürel dalgalanmalar var mıdır?

- a- Eğer Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmalar var ise, bunların en belirgin karakteristikleri nelerdir?
- b- Eğer politik konjonktürel dalgalanmalar var ise, kullanılan en önemli ekonomik araç değişkenleri nelerdir? Türkiye’nin kullandığı özel bir değişken var mıdır?
- c- Türkiye’de örneğin ekonomik araç değişkenleri ile ekonomik çıktı değişkenleri arasında herhangi bir farklılık var mıdır? Ekonomik çıktılar açısından politik konjonktürel dalgalanmalar olmasa bile ekonomik araç değişkenlerinin durumu da kontrol edilmelidir.

Bu araştırma sorularını test etmek amacıyla, Türkiye’de 1950-2003 dönemi ele alınmıştır. Bu dönemler itibariyle Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmaların var olup, olmadığını en küçük kareler yöntemine (OLS) göre test edilecektir. Bu analiz politika çıktılarına ve politika araçlarına göre yapılacaktır. Politika çıktıları olarak enflasyon ve büyüme kullanılacaktır.

Güvenilir işsizlik verisi, diğer bir çok gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de elde edilmesi güç bir veridir. İşsizlik yerine kullanılacak başka bir veri olmadığı içinde şimdiye kadar Türkiye ile ilgili yapılan çalışmalarda kullanılamamıştır. İşsizlik verilerini toplamak lojistik olarak oldukça güçtür. Politika araçlarına göre yapılan analizde ise, para arzı, kamu harcamaları, bütçe açıkları ve vergiler kullanılacaktır.

Çalışmanın giriş bölümünü takip eden bölümde, politik konjonktürel dalgalanma modellerinden fırsatçı modellerin varsayımları kısaca gözden geçirildikten sonra, Türkiye’nin 1946 yılı seçimleriyle başlayan çok partili demokratik hayatın kısa bir özeti verilecektir. Bunu takip eden bölümde Türkiye’de çok partili hayata geçiş ile politik konjonktürel dalgalanmaların var olup, olmadığı politika çıktılarına ve politika araçlarına göre test edilecektir.

2. POLİTİK KONJONKTÜREL DALGALANMALAR TEORİSİ

Geniş anlamda politik konjonktür dalgalanmaları bazı ekonomik ve politik avantajlar elde etmek amacıyla ekonomiyi hile ile yöneten seçime aday politikacıların ve iktidardaki politikacının seçim döneminde ekonomiye pompaladığı fonlarla artan, kişisel gelir ve ekonomik teşviklerle (genişletici politikalar), seçim beklentilerine uyarlanmış pek çok politikanın (yeniden seçim baskısı) periyodik seçim rekabeti sonucu makro ekonomik değişkenler üzerinde kısa ve uzun dönemde, devresel bir etki yapması olarak tanımlanmaktadır (Onur, 2002:86; Onur, 2003:2). Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinin temel hareket noktası, ekonomik döngüler ile siyasi döngüler arasında bir ilişkinin varlığıdır. Bu ilişki temelde, ekonomi politikalarının genel seçimler ile iktidara gelmiş siyasi otoriteler tarafından belirlenmesinden kaynaklanmaktadır. Politik konjonktürel dalgalanmalar teorilerinin geliştirilmesi ile daha önce gözlem ve yorumlamalara dayanan araştırmaların yerine, artık hükümetlerin seçimleri de dikkate alarak ekonomi politikalarını uyguladıkları varsayımına dayanan formel modeller geliştirilmiştir (Telatar, 2000:133). Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi literatürde dört farklı yaklaşımla incelenmektedir. Bunlar fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar, partizan konjonktürel dalgalanmalar, rasyonel fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar ve rasyonel partizan konjonktürel dalgalanmalardır. Fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar, iktidar partilerinin seçim kazanmak amacıyla ekonomiyi manipüle etme çabaları sonucunda oluşan devresel dalgalanmaları ifade eder (Young Heun, 2002:13-14).

Partizan konjonktürel dalgalanmalarda ise, partilerin ideolojileri çerçevesinde belirlenen politikaları uygulayarak seçimleri kazanmak amacı ile ekonomiyi manipüle etmeleri söz konusudur. Daha sonra rasyonel beklentiler kuramının

gelişmesiyle bu iki modele, rasyonel fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar ve rasyonel partizan konjonktürel dalgalanmalar modelleri eklenmiştir. Yani, politik konjonktürel dalgalanmalar, politikacıların ekonomi üzerindeki her türlü etkilerini kapsar (Alcoe, 2001:9).

2.1 Fırsatçı Politik Konjonktürel Dalgalanmalar

Hemen hemen herkesin kabul edeceği gibi, politikacılar iş başında olmayı severler. Hatta bir çok siyaset kuramına göre de seçmenler uygulanan politikalara önem verirken, politikacılar sadece seçimleri kazanmayı düşünürler ve bu nedenle de politikalarını seçmenleri memnun edecek doğrultuda seçerler. Bu tür davranışları “fırsatçı”(opportunistic) olarak değerlendirebiliriz. Politikacıların iş başında kalabilmek için para ve maliye politikalarını seçerken ne kadar fırsatçı olduklarını gösteren makro ekonomik politikalar mevcuttur. Bunlardan en popüler olanı; geleneksel fırsatçı politik konjonktür modelidir. Bu model Nordhaus (1975:169-190) tarafından geliştirilmiştir. Nordhaus' un ortaya attığı bu model rasyonel olmayan bir modeldir ve Keynesyen makro ekonomik teori ile ortalama seçmen teorisine dayanmaktadır (Suzuki, 1992:989). Bu modelde fırsatçı politikacılar Phillips eğrisini istismar ederek, kendi çıkarları doğrultusunda kullanırlar. Seçmenler geçmiş olayları çok çabuk unuttuklarından, politika belirleyicilerin niyetlerinin farkında olmadıklarından ve ekonominin nasıl işlediğini bilemediklerinden, özellikle enflasyon ve işsizlik arasındaki değişimi hesaba katmadıklarından, politikacılar tarafından kullanılabilirler. Bu geleneksel politik konjonktür modeline göre, iktidardaki hükümet seçimlerden hemen önce yapay olarak ekonomiyi harekete geçirir ve ekonomiyi genişletir, seçimlerden sonra enflasyon sonuçlarını elimine etme yoluna gider. Bu davranışları seçmenler tarafından ödüllendirilir. Çünkü seçimler ekonominin geçişi olarak iyileştiği dönemlerde yapılır ve bu fırsatçı davranışların doğasını seçmenler anlayamadıklarından aldatılmaları söz konusudur. Seçmenler geçmiş deneyimlerinden ders almazlar ve bir önceki dönem seçim sonrası ekonomik durgunluğu yaklaşan seçimler zamanı unuturlar (Alesina, Roubini / Cohen, 1997:16).

2.1.1 Modelin Varsayımları

Nordhaus'un politik konjonktürel dalgalanmalarla ilgili modeli çeşitli varsayımlara dayanmaktadır. Bu varsayımları Alesina, Cohen ve Roubini (1991), Alesina ve Roubini (1992), ve Alesina, Cohen ve Roubini (1997) yaptıkları çalışmalarda yedi varsayım altında toplamışlardır. Bu modelin varsayımlarını şöyle sıralayabiliriz (Alesina ve diğerleri, 1997:17-21; Alesina, Roubini ve Cohen, 1991:s.3; Alesina ve Roubini, 1992:665).

1. Ekonomi, beklendiği kadar eklenmiş Phillips eğrisi tarafından karakterize edilmiştir.

2. Modelin ikinci varsayımı enflasyon beklentilerinin uyarlayıcı (adaptive) olmasıdır. Nordhaus seçmenlerin beklendiğinin uyarlayıcı olduğunu kabul etmiş ve bunun sonucunda da kendilerini iktidarın performansına göre uyarlamaktadırlar (Nordhaus, 1975:174).

3. Politikacılar birbirinin benzeridir; işbaşında olmayı muhalefette olmaya tercih ederler. Partiler arası politika farklılıkları dikkate alınmamaktadır. Modelin perspektifinden bakıldığında bu rasyonel davranıştır (Nordhaus, 1975:174). İktidar partisi yeniden seçilebilmek için iktidarının ilk yıllarında ekonomiyi daraltıcı, iktidarının ikinci bölümünde ise ekonomiyi genişletici politikalar izlerler. Bu tür davranışlar yeniden seçilme şanslarını artırıcı niteliktedir.

Modelin varsayımlarına göre, partiler siyasi avantajla ilgilenmekte, ideoloji ile ilgilenmemektedir. Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmaların araştırılmasında bu tür partizan modellerin kullanılması mümkün değildir. Çünkü Türkiye modelin gereklerini tam karşılamamaktadır (Derin, 2002:21).

4. Her seçimde birbirinin rakibi iki parti vardır. İktidar ve muhalefet.

5- Seçmenler ekonomik büyümeyi severken, enflasyon ve işsizlikten hoşlanmazlar (Nordhaus, 1975:171-172).

6 - Toplam talebi etkileyen politika araçları siyasi karar vericilerin kontrolünde bulunmaktadır. Yani bir politika aracı olan para ve maliye politikaları politikacılar tarafından kullanılmaktadır. İktidar partisi tarafından kullanılan bu politikaların etkin kullanıldığı kabul edilmektedir (Nordhaus, 1975:172). Bu şu anlama gelmektedir, seçmenler enflasyon ile işsizlik arasındaki ilişkiyi anlamamaktadır, bu nedenle de bugünün düşük işsizliği ile geleceğin yüksek enflasyonu arasında bağlantı kuramamaktadır. İkincisi, seçmenin beklentileri adaptiftir, yani bilgileri geçmiş deneyimlerine dayanmaktadır. Beklendiğine, geleceğe yönelik bilgilerini dahil etmemektedir. Çünkü geleceğe yönelik bilgilerin nasıl toplanacağını, yorumlanacağını veya bu bilgileri beklentilerine nasıl dahil edileceğini bilememektedirler (Derin, 2002:39).

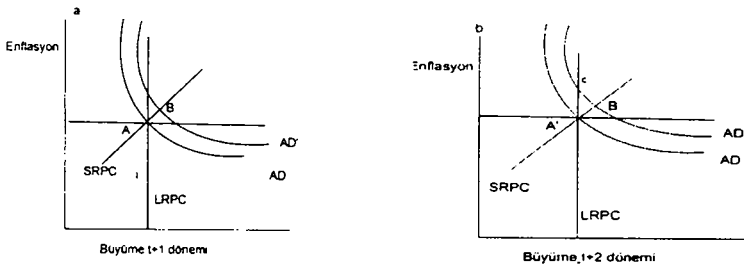
7-Seçim zamanı exojenist değişken olarak kabul edilmektedir. Bu varsayım ABD için geçerli olmakla birlikte, bir çok ülke için mesela, OECD ülkeleri, Türkiye, Japonya vb. ülkeler için geçerli değildir. Çünkü bu ülkelerde seçim zamanı sabitlenmemiştir. Yasaların izin verdiği ölçülerde seçim dönemleri değişebilmektedir.

Alesina, Cohen ve Roubini (1991), Alesina ve Roubini (1992), ve Alesina, Cohen ve Roubini (1997), Nordhaus modelinin sabit seçim dönemlerine dayandırıldığını belirtmişlerdir. Fakat Derin (2002) yaptığı çalışmada, bu modelin böyle bir sınırlandırma ile uygulanmasının doğru olmayacağını ileri sürmektedir. Nordhaus' un çalışması yakından analiz edilince modelin açık olarak seçim dönemini endojen veya exzogen olarak belirtmediği görülmektedir. Çünkü yapmış olduğu ampirik çalışmada ele aldığı ülkeler arasında seçim dönemi egzogen olarak belirlenen ülkeler olduğu gibi, seçim dönemi endojen olarak belirlenen ülkelerde vardır. Nordhaus' un örneğinde kullandığı ABD ve İngiltere exzogen seçim tarihi kullanan ülkeler iken, Kanada, Avustralya, Fransa, Almanya ve Japonya endojen seçim dönemi kullanan ülkeler arasındadır.

Bu varsayımlar altında test edilebilir bazı sonuçlar şunlardır:

- 1- Her hükümet aynı politikaları takip eder;
- 2- Kısa dönem Phillips eğrisinin avantajlarını kullanabilmek için hükümetler iktidarlarının son dönemlerine doğru ekonomiyi manipüle ederler.
- 3- Seçim öncesi ekonomik genişleme nedeniyle enflasyon oranının arttığı, seçimlerden sonra tersi politikalar nedeniyle enflasyonun düştüğü görülür (Alesina, 1992).

2.1.2 Modelin İşleyişi

Şekil 1 Geleneksel Fırsatçı Modelin İşleyişi

- LRPC Uzun Dönem Phillips Eğrisi
- SRPC Kısa Dönem Phillips Eğrisi
- AD Seçim Öncesi Toplam Talep Eğrisi
- AD' Seçim Sonrası Toplam Talep Eğrisi

Yukarıdaki şekil 1 geleneksel fırsatçı modelin nasıl çalıştığını göstermektedir. Şekilde $\Pi_t = \Pi_t^e$ durumlar için uzun dönem Phillips eğrisi (LRPC), $\Pi_t \neq \Pi_{t-1} = \Pi_t^e$ durumları içinde kısa dönem Phillips eğrisi (SRPC) yer almaktadır. A noktasını ele alalım. Burada kısa ve uzun dönem eğrileri kesişmektedir, bu durumda $\Pi_t = \Pi_{t-1} = \Pi_t^e$ olur. t+1 döneminin sonunda seçimlerin olduğunu farz edelim ve para ve maliye politikaları sonucu toplam talep eğrisi (AD) yer değiştirir. İktidarın para ve maliye politikalarını harekete geçirmesiyle, toplam talep genişler ve t+1 döneminde B noktasına hareket edilir. B noktasında enflasyon beklenenden büyüktür, $\Pi_{t+1} > \Pi_t = \Pi_{t+1}^e$. Böylece büyüme normalin üstünde gerçekleşir, yani, $y_{t+1} > \bar{y}$. Böylece dönem sonunda yapılan seçimler normal üstü büyüme ve orta enflasyon artışının bulunduğu şartlarda gerçekleştirilir.

Yukarıdaki şartlarda gerçekleştirilen seçim sonucunda farz edelim ki iktidar partisi tekrar seçimleri kazansın (Çünkü B noktası ekonomik açıdan oldukça iyi bir noktadır). Şeklin ikinci kısmında görüldüğü gibi t+2 döneminde beklentiler normale dönecektir, çünkü t+1 döneminde bekleyişlerde hata vardır, yani $\Pi_{t+1} > \Pi_{t+1}^e$. Eğer iktidardakiler toplam talebi daha fazla genişletmezlerse, ekonomi toplam talep eğrisi ile birlikte C (AD' ile LRPC'nin kesişimi) noktasına doğru hareket eder. C noktasında büyüme doğal oranında, $\bar{y}$, fakat enflasyon A noktasından daha yüksek bir düzeydedir. Politikacılar seçimlerden sonra eğer isterlerse, toplam talebi kısıcı politikalarla enflasyonu A noktasına geri getirebilirler. Bu tür politikalar durgunluğa yol açabilir. Fakat gelecek seçim dönemine kadar ekonomi A noktasına gelir ve seçim döneminde B noktasına hareket ettirilmeye hazır hale gelir. Nordhaus (1975) belli özel tercihler altında politikacıların ülke ekonomisini A noktasına getirmeyebileceğini, A'dan daha yüksek bir nokta olan A' noktasında bırakacağını belirtmiştir. Böylece şekil 1' de gösterildiği gibi her seçim döngüsünde enflasyon oranının arttığı gözlemlenebilir (Alesina, Roubini ve Cohen, 1997: 21-22).

3. TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ DÖNEM

Burada önemle üzerinde durulması gereken konu çok partili hayata geçiştir. Çünkü politik konjonktürel dalgalanmaları analizinin temel hareket noktası demokrasinin varlığıdır. Çok partili, serbest seçimlerin olmadığı ülkelerde bu tür hareketlerin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle incelememize Türkiye'de çok partili hayata geçildikten sonraki dönem dahil edilecektir. Türk siyasal yaşamında çok partili dönem 1946 seçimleri ile başlamakla beraber bu seçimlerin tam bir politik rekabet içinde yapılmadığı ve seçimler üzerinde şaibeler olması nedeniyle (açık oy, gizli sayım esasının

uygulanması, Demokrat partinin örgütlenmesini tamamlanmadan seçimlerin yapılması vs.) analizlere 1950 seçimleri ve sonrası dahil edilmiştir. 1950 seçimlerini %53'lük oy oranıyla CHP'ye (Cumhuriyet Halk Partisi) karşı DP (Demokrat Parti) kazanmıştır. Bundan sonra yapılan 1954 ve 1957 seçimlerini de kazanan DP parti 1960 askeri darbesi ile görevden uzaklaştırılmıştır. Daha sonra 1961 yılında yapılan seçimlerde hiçbir parti tek başına iktidara gelecek kadar oy alamadığından 1965 seçimlerine kadar 3 koalisyon hükümeti kurulmuştur. 1965 yılında yapılan seçimlerde AP oy oranını % 52'ye çıkararak tek başına iktidara gelmiştir. Bunu takip eden 1969 seçimlerinde de AP tek başına iktidar olacak oy oranına ulaşmıştır. Fakat bu başarı çok uzun ömürlü olmamış 12 Mart 1971 yılında ordunun verdiği bir muhtıra ile AP hükümeti görevden uzaklaştırılmıştır. Bundan sonra 1973 yılında yapılan seçimlere kadar atanmış bir hükümet görev yapmış ve bu seçimleri uzun yıllardan sonra CHP birinci parti olarak kazanmıştır. Fakat almış olduğu % 33 oy oranı tek başına iktidar olmasına yetmediği için MSP (Milli Selamet Partisi) ile koalisyon hükümeti kurmuştur. Bu koalisyon hükümeti 1974 yılında sona ermiş ve AP nin liderliğinde sağ partilerden oluşan koalisyon hükümeti 1977 seçimlerine kadar görev yapmıştır.

1977 seçimlerinde CHP % 41,4 AP ise % 36,9 oy alarak bir önceki seçime göre oylarını arttırmış olmalarına rağmen, seçim sistemi nedeniyle hiç biri tek başına iktidara gelebilecek çoğunluğu elde edememiştir. İlk önce CHP azınlık hükümeti kurulmuş ve 1 ay görev yapabilmiştir. Daha sonra ise, AP, MHP ve MSP' nin oluşturduğu İkinci Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuş ve bu hükümet 1977 yılının sonuna kadar görevde kalmıştır (Varım, 1997:47). 1978 yılının başında CHP, CGP ve DP'nin desteğiyle hükümet kurmuş, fakat Ekim 1979'da yapılan ara seçimlerde bütün milletvekillerini AP'nin alması nedeniyle görevi bırakmışlardır. Bu defa AP, MHP'nin desteğiyle hükümeti kurmuş, fakat 12 Eylül 1980 darbesiyle demokrasi tekrar kesintiye uğramıştır (TUGİAD, 1986:34).

1980'den başlayıp 2003 yılı sonuna kadar geçen dönemi ise, yeniden demokrasiye geçiş çabalarının olduğu, Anavatan Partisi (ANAP), daha sonra Doğru Yol Partisi (DYP) ve Adalet ve Kalkınma Partisinin (AKP). iktidar yıllarıdır. Bu dönemde ilk demokratik seçimler 1983'te yapılmış ve Turgut Özal'ın önderliğindeki Anavatan Partisi (ANAP) seçimleri % 45.2 oy alarak kazanmıştır. Bundan sonra Türk siyasal hayatında ANAP dönemi başlamış ve 1987 seçimlerinde de birinci parti olmuştur. 1991 yılında yapılan seçimlerde birinci parti genel başkanlığını Süleyman Demirel'in yaptığı Doğru Yol Partisi (DYP) olmuştur. Fakat DYP'nin aldığı % 27 oy oranı tek başına iktidar olmasına yetmemiştir. DYP-SHP koalisyon hükümeti kurulmuştur (TUGİAD, 1986:37). Koalisyon hükümeti aralık 1995 seçimlerine kadar görevde kalmıştır.

1995 seçimlerinde Refah Partisi (RP) % 21.4'lük oy oranı ile en yüksek oyu almıştır. DYP ve ANAP ikinci ve üçüncü sırada kalmıştır. Refah partisi birinci parti olmasına rağmen hükümeti kurmayı başaramadığından bu dönemde önce ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın başkanlığında ANAP-DYP koalisyon hükümeti, daha sonra Refah-Doğru Yol koalisyon hükümeti ve ANAP-DSP-DTP koalisyon hükümeti bu döneme damgasını vurmuştur. Bu dönem 3 Kasım 1999'da sona ererken Bülent Ecevit başkanlığındaki azınlık hükümeti görev başında bulunmaktaydı. 1999 seçimlerini DSP % 22 lik oy oranı ile birinci parti durumunda bitirmiş ve DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu dönemde Türkiye ekonomisi cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşamış ve 3 Kasım 2002 erken seçimler yapılmıştır. Bu seçim sonucunda sadece AKP ve CHP % 10 seçim barajını geçen partiler olmuştur. AKP aldığı oy oranı ile tek başına iktidar partisi olmuştur.

4. MODEL

Bu çalışmada seçimleri kazanmak isteyen iktidar partilerinin makro ekonomik göstergeleri seçim dönemlerinde sistematik olarak manipüle edip, etmedikleri incelenecektir. Bu amaçla Alesina, Cohen ve Roubini (1991) tarafından OECD üyesi 18 ülkeyi kapsayan çalışmada benimsenen model kullanılmıştır. Geleneksel fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmaların ölçülmesinde çoğunlukla bu modelin versiyonları değişik çalışmalarda kullanılmıştır. Bu modelde ekonomik bekleyişler Phillips eğrisi tarafından karakterize edilmiştir ve enflasyon beklentileri uyarlayıcıdır. Politikacılar birbirlerinin benzerleridir. Birden çok partinin bulunduğu seçimlerde seçmenler ekonomik büyümeyi severken, işsizlikten ve enflasyondan hoşlanmazlar. Alesina, Cohen ve Roubini (1991) bu çalışmada hem politika çıktılarına göre hem de politika araçlarına göre analiz yapmıştır. Benzer bir model Treisman ve Gimpelson (2001) tarafından Rusya yı ele alan çalışmada kullanılmıştır. Modelin esası ekonomik değişkenin açıklanmasında seçimlerin etkili olup olmadığına bakılarak politik konjonktür dalgalanmalarının varlığını tespit etmektir. Bu model şu şekilde özetlenebilir.

$$Y_t = \alpha + \beta_1 Y_{t-1} + \beta_2 PBC + \varepsilon_t \quad (1)$$

Burada Y ekonomik bir değişkendir, hem politika çıktıları, hem de politika araçlarını temsil etmektedir. Ekonomik değişkenin açıklayıcısı olarak Y_{t-1} kullanılmıştır. Ve bu değişkenin açıklama niteliğine göre gecikme birden çok dönemi kapsamaktadır. PBC politik konjonktürel dalgalanmaların varlığını ölçmek amacıyla kullanılan gölge değişkeni göstermektedir. Bu değişken analizin yıllık veya çeyrek dönemlik analiz olması durumuna göre seçim

dönemlerinde 1 değerini alırken diğer dönemlerde 0 değerini almaktadır. ϵ hata terimini göstermektedir.

Türkiye’deki politik konjonktürel dalgalanmaların varlığını ölçmek amacıyla kullanılan değişkenler ekonomik çıktıları ve ekonomik araçlara göre bir sınıflamaya tabi tutulacaktır. Ekonomik çıktı değişkenleri ekonomik büyüme ve enflasyondur. Politik konjonktürel dalgalanmaların varlığını enflasyon oranı ile test etmek önemlidir. Çünkü Türkiye’nin son 30 yıldır en önemli ekonomik problemi enflasyon olmuştur. Ayrıca hükümetlerin KİT ürünlerinin fiyat artışlarını seçim sonrası döneme erteleyerek enflasyonda düşme olduğu izlenimini verme çabaları gözlenmektedir. Ayrıca işsizlik verileri çok uzun yıllara gitmediği gibi Türkiye için çok da güvenilir bir değişken değildir. İş arayan kişiler İş ve İşçi Bulma Kurumuna kayıt olmamaktadır. Çünkü son yıllara kadar işsiz kalınca ödenen bir işsizlik ödeneği olmadığı için, bu tür resmi kurumlara kayıt olmanın bir getirisi olmamaktadır. Bunun dışında Türkiye’de kayıt dışı çok fazla iş gücü çalıştırıldığı da bilinen bir gerçektir. Bu nedenlerden dolayı analizimize önemli bir politika çıktısı olan işsizlik değişkenini dahil etmedik.

Ekonomik araç değişkenleri ise kamu harcamaları, bütçe açığı, para arzı, faizler olarak ele alınmıştır. Bunun dışında birde politik konjonktürel dalgalanmaların sektörler üzerinde etkili olup olmadığı test edilmiştir. Bunun içinde eğitim, sağlık ve savunma harcamaları ile sanayi, ticaret ve tarım sektörlerindeki değişkenler ekonomik değişken olarak analizde kullanılacak ve tahmin edilecektir.

5. VERİLER

Çalışmada kullanılan veriler öncelikle IMF International Financial Statistics’lerin değişik sayılarından elde edilmiştir. Bunun yanında DİE ve DPT verileri gerekli olduğu durumlarda kullanılmışlardır. Bütün finansal veriler gerektiğinde GSMH deflatörü kullanılarak sabit fiyatlara çevrilmiş ve bunların artış oranları bulunmuştur. Tahminler artış oranları üzerinden yapılmıştır. Artış oranlarının kullanılması büyük ölçüde birim kök sorununun oluşmamasını sağlamıştır. Seçimlerle ilgili veriler DİE seçim istatistiklerinden alınmıştır.

6. TAHMİNLER

1950-2003 yıllarını kapsayan yıllık analizde kullanılan modeller ve kısaltmalar şu şekildedir.

$$GSMHBUY = \alpha + \sum \beta_1 GSMHBUY_{t-1} + \beta_2 PBCDUMM + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$GSMHBUY = \alpha + \sum \beta_1 GSMHBUY_{t-1} + \beta_2 YATIR + \beta_3 PBCDUMM + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$TUF E = \alpha + \sum \beta_1 TUF E_{t-1} + \beta_2 PBCDUMM + \varepsilon_t \quad (4)$$

$$KAHAR = \alpha + \sum \beta_1 KAHAR_{t-1} + \beta_2 PBCDUMM + \varepsilon_t \quad (5)$$

$$BUTACIK = \alpha + \sum \beta_1 BUTACIK_{t-1} + \beta_2 PBCDUMM + \varepsilon_t \quad (6)$$

$$M1 = \alpha + \sum \beta_1 M1_{t-1} + \beta_2 PBCDUMM + \varepsilon_t \quad (7)$$

$$VERGI = \alpha + \sum \beta_1 VERGI_{t-1} + \beta_2 PBCDUMM + \varepsilon_t \quad (8)$$

GSMHBUY: Gayri safi milli hasıladaki yıllık artışları göstermektedir. 1951-2003 yılları arasındaki yıllık GSMH değerleri önce GSMH deflatörü kullanılarak 1987 sabit fiyatlarına çevrilmiş ve artış oranı hesaplanmıştır.

YATIR: Yatırımlardaki reel yüzde değişmeyi ifade etmektedir

TUFE: Seçimlerin enflasyon üzerindeki etkilerini ölçmek üzere tüketici fiyatları endeksindeki artışlar TUFE değişkeninin oluşturmuştur. (yıllık yüzde değişim oranı)

PBCDUMM: Politik konjonktürel dalgalanmaları ölçmek amacıyla kullanılan kukla değişkendir. Seçim yılları için 1 değerini alırken diğer yıllarda 0 değerini almaktadır.

KAHAR: Kamu harcamalarındaki artışları ölçen değişkendir. Cari değerler GSMH deflatörü aracılığıyla sabit fiyatlara çevrilmiş ve artış oranları hesaplanmıştır

BUTACIK: Bütçe açıklarındaki değişimleri gösteren değişkendir. Konsolide bütçe içinde yıllar itibarıyla oluşan açıklar (fazlalar) sabit fiyatlara çevrilmiş ve artış oranları hesaplanmıştır.

M1: Para arzındaki artışları ifade eden değişkendir. Yukarıdaki şekilde hesap edilmiştir (yıllık yüzde değişim oranı).

DUMM1980: Para arzı ile ilgili yapılan tahminde 1980 yılından sonrası için step kukla değişken kullanılmıştır. 1980 yılından sonra koklu parasal sistemlerdeki değişiklikleri absorbe etmesi için 1951-1980 yıllarına 0 değeri verilirken 1980-2003 yılları 1 değerini almaktadır.

VERGİ: Kamu gelirlerini temsilen 1950-2003 yılları arasındaki toplam vergi gelirler önce sabit fiyatlara çevrilmiş ve daha sonra artış oranları hesaplanmıştır.

Kullanılan değişkenler çoğunlukla artış oranı yada yıllık yüzde değişim şeklindedir. Bu tip verilerde birim kök sorunuyla genellikle karşılaşılmaktadır. Buna rağmen birim kök sınamaları yapılmış ve serilerin durağan olduğu görülmüştür.

6.1. 1950-2003 Yıllık Politika Çıktılarına Göre Genel Analiz

Tablo 1. 1953-2003 Ekonomik Büyüme ve Politik Konjonktürel dalgalanmalar ilişkisi

	Katsayı	t istatistiği	t olasılığı
Sabit	5,194	4,715***	0,00
GSMHBUY_1	-0,105	-0,785	0,43
GSMHBUY_2	0,115	0,882	0,38
PBCDUMM	-3,035	-2,207**	0,03
R ²	0,121		
F (3, 47)	2,159*		
AR 1-2F (2, 45)	0,276		

Büyüme politik konjonktürel dalgalanmaları belirlemede kullanılan en önemli değişkendir ve tüm ekonomik değişkenlerin bütününe kapsamaktadır. Bu amaçla yapılan tahminde 1950-2003 yılları arasında ekonomik büyüme ve seçimler arasındaki ilişkinin varlığı ölçülmüştür. Sonuçlar böyle bir ilişkinin varlığını doğrulamaktadır. Ekonomik büyüme ve seçimler arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Sonuç bu yönde çıkmakla birlikte, açıklayıcı gecikmeli büyüme değişkenlerindeki t istatistiklerinin ve r karenin düşük çıkması bu tahminin güvenilirliğini şüpheli hale getirmektedir. Bu nedenle gecikmeli açıklayıcı değişkenlerin yerine, büyümenin temel belirleyici olan yatırımları kullanarak analizimizi tekrar yapma ihtiyacı doğmuştur.

Tablo 1A. 1965-2003 Ekonomik Büyüme Politik Konjonktürel Dalgalanmalar İlişkisi

	Katsayı	t istatistiği	t olasılığı
Sabit	4,202	7,148***	0,00
GSMHBUY_1	-0,297	-3,310***	0,00
YATIR	33,432	9,228***	0,00
PBCDUMM	-1,594	-1,747*	0,08
R ²	0,734		
F (3, 35)	32,263***		
AR 1-2F (2, 33)	0,705		

Tablo 1A da ekonomik büyümenin geçmiş yıl ekonomik büyümesi, yatırımlar ve seçimler tarafından belirlendiği varsayımı altında ikinci regresyon analizi görülmektedir. Bu analizde r kare yeterince yüksek ve t istatistikleri de böyle bir tahmin için tatmin edici değerleri almıştır. Seçimler ile büyüme arasındaki negatif yönlü ilişki bu tahminde de geçerlidir. 1950-2003 dönemi dikkate alınarak Türkiye’de ekonomik büyüme seçimlerden negatif yönde etkilenmektedir sonucuna varmak mümkün görünmektedir. Seçimlerin büyüme üzerindeki olumsuz etkisi sistematik ve güçlü bir etkidir. Yani Türkiye’de seçimlerin olduğu yıl ekonomik büyüme negatif yönde etkilenmektedir.

Tablo 2. 1953-2003 Fiyatlar (TUFE) Politik Konjonktürel Dalgalanmalar İlişkisi

	Katsayı	t istatistiği	t olasılığı
Sabit	5,615	1,710*	0,09
TUFE_1	0,897	6,090***	0,00
TUFE_2	-0,009	-0,065	0,94
PBCDUMM	-4,453	-0,981	0,33
R ²	0,811		
F (3, 47)	67,345***		
AR 1-2F (2, 45)	1,226		

Yıllık data ile politika çıktılarına göre analizimizde son yapılan tahmin fiyatlar genel düzeyinin diğer deyişle enflasyon ile seçimler ilişkisidir. Hükümetlerin seçim öncesi genişletici politikalar uygularken seçim sonrası daraltıcı politikalar izleyerek enflasyonu düşürme yönüne gitmeleri şeklindedir. Böyle bir ilişkinin Türkiye için de beklenmesine rağmen regresyon sonuçları bu ilişkinin varlığına ilişkin herhangi bir işaret göstermemektedir. Seçimleri gösteren PBCDUMM değişkeni istatistiki olarak anlamlı değildir. Buradan anlamlı bir ilişkinin çıkmaması, enflasyon sürecinin yapısından kaynaklanmış olabilir. Türkiye'de yaşanan çok uzun süreli, kronik enflasyon problemi, hükümetin seçim sonrası enflasyonu düşürme çabalarını sınırlandıran bir etken olabilir. Bunun dışında enflasyonun seçim sonrası dönemlerde düşürülememesi hükümetlerin ekonomiyi tam anlamıyla kontrol edemedikleri anlamına da gelebilir. Buda Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hükümetlerin enflasyon, işsizlik gibi politika çıktılarını tam anlamıyla kontrol edemediklerini göstermektedir. Ayrıca Türkiye'nin çok uzun yıllar çok yüksek oranlarda enflasyon oranı ve ekonomik krizlerle yaşaması nedeniyle, modelimiz enflasyondaki seçimler nedeniyle oluşacak değişiklikleri gözlemlemede yetersiz kalıyor olabilir. Enflasyonun daha dengeli dalgalanmalar gösteren gelişmiş ülkelerde bu değişkenin politik konjonktürü ölçmede daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

6.2. 1950-2003 Yıllık Politika Araçlarına Göre Genel Analiz

Politik konjonktürel dalgalanmaların varlığı politika araçlarına göre de test edilebileceğinden, bu bölümde politika aracı olan kamu harcamaları, para arzı, vergiler, bütçe açıklarının 1950-2003 dönemi itibariyle seçimlerden nasıl etkilendiği test edilecektir.

Tablo 3. 1953-2003 Kamu Harcamaları Politik Konjonktür İlişkisi

	Katsayı	t istatistiği	t olasılığı
Sabit	-0,380	-0,278	0,99
KAHAR_1	0,919	6,590***	0,00
PBCDUMM	2,627	2,830***	0,00
R ²	0,863		
F (3, 47)	99,398***		
AR 1-2F (2, 45)	1,325		

Analizimize ekonominin tümü yerine sadece kamu harcamalarının seçimlerden nasıl etkilendiği yönünde geliştirecek, Tablo 3 deki sonuçlara ulaşırız. Kamu harcamaları ile seçimler arasında güçlü pozitif ilişki söz konusudur. Hükümetler seçim dönemlerinde kamu harcamalarını hızla artırıp, iktidar güçlerini oylarını maksimize etme yönünde kullandıklarını gösteren bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Kamu harcamalarının artışı ile ekonomik büyümenin negatif ilişkisini bir arada düşündüğümüzde, Hükümetin kamu harcamaları artışı, özel harcamaları dışlayıcı etki gösterdiği bu nedenle büyümeye negatif etki ettiği sonucuna varılabilir. Seçim yıllarında kamu harcamalarının artması, büyümenin ise negatif olması aslında düşündürücü bir sonuçtur. Fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar teorisine göre seçim yılında ve seçimlerden hemen önceki dönemde ekonomik büyümenin var olması gerekir. Oysa Türkiye’de bu durum tersinedir. Bu bize Türkiye’de hükümetlerin ekonomiyi tam anlamıyla kontrol edemediklerini göstermektedir. Ayrıca seçim yıllarında özel sektöründe bir bekleyiş içine girip, yatırım yapmadığını işlerin bu yıllarda yavaş yürüdüğünü düşünebiliriz.

Tablo 4. 1953-2003 Konsolide Bütçe Açığı Politik Konjonktür İlişkisi

	Katsayı	t istatistiği	t olasılığı
Sabit	0,031	0,098	0,92
BUTACIK_1	0,664	4,885***	0,00
BUTACIK_2	0,336	2,234**	0,03
PBCDUMM	-1,407	-2,675**	0,01
R ²	0,851		
F (3, 48)	85,517***		
AR 1-2F (2, 45)	4,480		

İktidardaki hükümetin kamu harcamalarını artırarak seçimlerden avantajlı çıkma uğraşısını önceki tahminde destekleyen bulgular elde etmiştik. Tablo 4 teki tahminde ise seçim dönemlerinde bütçe açığının nasıl etkilendiği test edilecektir. Bütçe açığı ile seçimler arasında negatif yönlü ilişki beklenmektedir. Çünkü iktidardaki hükümetler kamu harcamalarını artırırken bunun vergilerle hemen finansmanı yoluna gitmeyi istemeyeceklerdir. Vergilerdeki artışlar seçmenlerin tercih ettiği bir durum değildir. Bu nedenle bütçe açığının konjonktürel politik dalgalanma söz konusuysa artması

beklenmelidir. 1950-2003 yıllarını kapsayan yıllık verilerle yaptığımız tahmin beklentiler yönündedir. Seçimler ile bütçe açığı arasında negatif ilişki söz konusudur ve bu ilişki istatistiki olarak anlamlıdır. Yıllık verilerle yapılan şu ana ki kadar tahminler Türkiye'de politik konjonktürel dalgalanmaları doğrular niteliktedir.

Tablo 5. 1953-2003 Para Arzı Politik Konjonktür İlişkisi

	Katsayı	t istatistiği	t olasılığı
Sabit	0,996	2,025**	0,04
M1_1	0,298	2,028**	0,04
M1_2	0,272	1,828*	0,07
PBCDUMM	0,141	0,264	0,79
DUMM1980	1,436	1,759*	0,08
R ²	0,611		
F (3, 48)	18,078***		
AR 1-2F (2, 44)	0,620		

Para arzı politik konjonktürel dalgalanmalar konusunda dikkat edilmesi gereken politika araçlarından bir tanesidir. İktidardaki hükümetler özellikle kamu harcamalarını artırırken bunun en kolay aracı olarak Merkez Bankasını kullanmak isterler. Para arzında seçim öncesi dönemde meydana gelecek artışlar halkın refah düzeyini artırdığı hissine neden olacak ve bu durumda oy maksimizasyonunu sağlayacaktır. Para arzı seçimler arasındaki bu yönde pozitif bir ilişki beklemekle birlikte bu yönde bir regresyon sonucu elde edilememiştir (Tablo 5). 1980 yılında parasal sistemde meydana gelen büyük değişiklikleri absorbe etmesi amacıyla 1980 yılından itibaren step dummy değişken kullanılmış yine bu durumda da PBCDUMM değişkeni yani seçimler ile para arzı arasında bir ilişki görülmemiştir. Politik konjonktürel dalgalanmalar diğer tahminlerde desteklenirken para arzı konusunda aynı sonuç gözlenmemiştir. Bu durum, Türkiye'de Merkez Bankası kaynaklarını iktidarların rahatça kullandığı savını çürütmektedir. Burada Derin (2002) yaptığı çalışma ile bir uyum görülmektedir. Derin'de TCMB aktif olarak politik konjonktürel dalgalanmaların sebebi olmadığını vurgulamıştır.

Tablo 6. 1953-2003 Vergi Gelirleri Politik Konjonktür İlişkisi

	Katsayı	t istatistiği	t olasılığı
Sabit	1,387	0,807	0,42
VERGİ_1	0,721	5,069***	0,00
VERGİ_2	0,201	1,315	0,19
PBCDUMM	0,596	0,764	0,44
R ²	0,684		
F (3, 47)	33,95***		
AR 1-2F (2, 45)	0,147		

İktidarların iktidar gücünü kullandıkları en önemli araçlardan bir diğeri de vergilerdir. Kamusal ihtiyaçların karşılanmasında finansman kaynağının tartışmasız en önemlisi ve en büyüğü vergilerdir. Vergiler seçmenlerin ödemeyi çok sevmedikleri bir olgudur. Bu nedenle hükümetler seçim öncesinde vergilerle hiç oynamamakta yada vergi indirimlerine gitmektedirler ve seçim sonlarında, artan bütçe açığını kapatmak üzere vergi artırımına gitmektedirler. Bu bilgiler ışığında bu regresyon tahmininde beklenen sonuç vergiler ile seçimler arasında negatif bir ilişkinin varlığının olmasıdır. Yapılan tahminler neticesinde vergiler ile seçimler arasında sistematik bir ilişkiyi destekleyen sonuçlar görülmemiştir (Tablo 6). Vergiler seçimlerden bağımsız bir değişken olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum vergi artırım yada indirimlerinin etkilerinin hemen görülmemesi, belli bir gecikmeyle ortaya çıkması nedeniyle tahminlerde yakalanmamış olmasıyla açıklanabilir. Vergiler politikacıların hemen kullanabilecekleri, çabuk reaksiyon veren değişkenlerden değildir.

7. SONUÇ

Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi, geniş anlamıyla kamu politikalarının oluşturulmasında siyasal etkilerin varlığına işaret etmektedir. Literatürde geleneksel fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar modeli çok fazla çalışılmış ve orijinal halinden farklı şekillerde de yorumlanmıştır. Politik konjonktürel dalgalanmalarla ilgili yapılan ampirik çalışmalara bakıldığında çoğunluğunun ABD ve gelişmiş batı ülkeleriyle ilgili oldukları görülür. Gelişmekte olan ülkelerle ilgili yapılan çalışmalar oldukça azdır. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye'deki politik konjonktürel dalgalanmaların var olup olmadığı ele alınmıştır. Bu amaçla yapılan ampirik çalışma önce politika çıktılarına

(enflasyon ve büyüme), daha sonra ise politika araçlarına (M1, bütçe açıkları, kamu harcamaları, vergi gelirleri) göre analiz yapılmıştır. 1950-2003 dönemini kapsayan analizde ekonomik büyümenin seçimlerden olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. Yine aynı şekilde bu dönemler arasında bütçe açıklarının ve kamu harcamalarının seçimler dolayısı ile arttığı tespit edilmiştir. Kamu harcamalarının seçim dönemlerinde artmış olmasına rağmen, ekonomik büyümenin gerçekleşmemesi düşündürücüdür. Bu durum bize kamunun yapmış olduğu harcamaların genellikle transfer harcamaları şeklinde olduğunu göstermektedir. Siyasi partiler seçim dönemlerinde oylarını maksimize etmek amacıyla kamu harcamalarını hızla artırmakta ve bütçe açıklarının genişlemesine yol açmaktadır. Seçimlerin sıklıkla olması da ekonomik krizlere yol açmaktadır. Bütçe açıkları ile ilgili bulgu son yıllarda azalma göstermektedir. Bu da kurumsallaşmanın siyasi partilerin seçim nedeniyle manipülasyon yapma gücünü azalttığına işaret etmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkardığı temel sonuç, Türkiye'de siyasi partiler oylarını maksimize etmek amacıyla ekonomiyi manipüle etmektedir, fakat bu etki çok büyük değildir ve son yıllarda giderek azalmaktadır.

Türkiye'de demokrasi ve çok partili seçim döneminin kısıtlılığı, verilerin yetersizliği nedeniyle sonuçlar ihtiyatla değerlendirilmelidir. Bu çalışma sadece yıllık datalar ile yapılan tahminlerden oluşmaktadır ve bir yıl uzun bir süredir. Daha kısa süreli değişkenler kullanılarak yapılacak analiz, politik konjonktür hakkında bize daha fazla bilgi sunabilecektir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda çeyrek dönemlik veriler kullanılması bize daha ayrıntılı bilgiler verecektir. Ayrıca bu çalışmada sadece genel seçimler dikkate alınmıştır. Gelecekteki çalışmaların mahalli idareler seçimlerini de dikkate alarak geliştirilmesi, ve benzer demokrasi deneyimine sahip ülkelerle karşılaştırılması da yararlı olacaktır.

Kaynakça

- AKÇORAOĞLU, Alpaslan / YURDAKUL, Funda (2004), "Siyasal Ekonomi Açısından Büyüme, Enflasyon ve Bütçe Açıkları: Türkiye Üzerine Bir Uygulama," *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 59/1: 1-25.
- AKŞİN, Şina (2000), *Türkiye Tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1908-1980* (İstanbul: Cem Yayınevi, Altıncı basım) .
- ALCOE, Glen (2001), "Economic Theories of Voting and the Political Business Cycle: A Cross-National Comparative Analysis," Essex Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- ALESINA, Alberto / ROUBINI, Nouriel / COHEN, Gerald (1991), "Macroeconomic Policy and Elections in OECD Democracies," *NBER Working Paper Series*: 3830.
- ALESINA, Alberto (1992), "Political Models of Macroeconomic Policy and Fiscal Reforms," *The World Bank Working Papers* (WPS 970).

- ALESINA, Alberto / Nouriel, Nouriel (1992), "Political Cycles in OECD Economies," *Review of Economic Studies*, 59: 663-688.
- ALESINA, Alberto / ROUBINI, Nouriel / COHEN, Gerald (1997), *Political Cycles and the Macroeconomy*, (Cambridge: ABD, MIT Press).
- AN, Yong Heun (2002), "Election, Electoral Pressure and Macroeconomic Policy: The Political Economy of Elections in Korea and Taiwan," California Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Cumhuriyeti Ansiklopedisi* (2003), (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Dördüncü basım)
- DERİN, İbrahim (2002), "Do Political Business Cycles Exist in Turkey?," Claremont Graduate Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- EROĞLU, Nadir (2003 "Türkiye'de İktisat Politikalarının Gelişimi," Marmara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin düzenlediği 80. yılında Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumunda sunulan bildiri (İstanbul).
- IMF, *International Finance Statistics Yearbook* (Washington) (Çeşitli Yıllar).
- KUZU, Yasemin (2001), "Türkiye Ekonomisinde Politik Devresel Hareketler," Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi.
- KUZU, Yasemin, "Political Business Cycle in the Turkish Economy: 1977-2001," www.econturk.org (erişim tarihi, Ocak 2005).
- MAC RAE, Duncan (1977), "A Political Model of the Business Cycle," *The Journal of Political Economy*, 85/ 2: 239-263.
- NORDHAUS, William D. (1975), "The Political Business Cycle," *The Review of Economic Studies*, 42/2: 169-190.
- ONUR, Sara (....), "Politik Bütçe Döngüleri Bağlamında İç ve Dış Borçlanmanın Devlet Bütçesi Üzerindeki Etkisi," *Ekonomi ve Toplum*, 5/2 www.isguc.org.
- ONUR, Sara (2002) "Politik Bütçe Döngüleri ve Türkiye Ekonomisi (1975-2000)," *Uludağ Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi*, 11/ 2: 85-126.
- ONUR, Sara (2003), "Literatürde Ekonomi Politika ilişkisi," "İş, Güç" *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 6/1 www.isguc.org.
- PALDAM, Martin (1979), "Is There An Election Cycle? A Comparative Study of National Accounts," *Scandinavian Journal of Economics*, 81: 323-342.
- PALDAM, Martin (1983), "Industrial Conflicts and Economic Condition- A Comparative Empirical Investigation," *European Economic Review*, 20: 231-256.
- SAYAN, Serdar / BERUMENT, Hakan (1997), "Türkiye'de Siyaset Ekonomik Popülizm ve Hükümetler," *Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi*, 15/ 2: 171-185.
- TELATAR, Funda (2000), "Parlamentar Sistemlerde Politik Devresel Dalgalanmalar: Teori ve Türkiye İçin Bir Uygulama," *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4: 133-154.
- TELATAR, Funda (2004), *Politik İktisat Politikası* (Ankara: İmaj Yayınevi).
- TUGİAD (1986), *2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: Seçim Sistemi*, Seri no: 18.
- TREISMAN, Daniel / GIMPELSON, Vlademir (2001), "Political Business Cycles and Russian Elections or the Manipulations of "chudat," *British Journal of Political Science*, 31: 225-46.
- VARIM, Suphi (1997) *2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: Seçim Ekonomisi (Türkiye Genç İşadamları Derneği Yayınları).*